

Міжнародная федэрацыя “Una Voce”

Пазіцыя № 14, частка 1

Рэформа Вялікага тыдня ў 1955 годзе.
Агульныя каментарыі

Люты 2013

З прадмовы да серыі

Міжнародная федэрацыя “Una Voce” прапануе гэтыя артыкулы для заахвочвання і ажыўлення дыскусій наконт Імшала 1962 года сярод каталікоў, “прывязаных да старажытнай лацінскай літургічнай традыцыі”, і іншых асобаў, зацікаўленых літургічным аднаўленнем Касцёла. Іх не варта ўспрымаць як персанальную ці маральную крытыку тых, хто сёння прымае ці абараняе рэформы, якія тут падвяргаюцца крытыцы, або тых, хто рабіў гэта раней. Пры складанні гэтых артыкулаў мы прынялі працоўнае дапушчэнне, што нашыя браты-каталікі дзейнічаюць у добрай веры, але таксама што нягледзячы на гэта існуе неабходнасць у жывой і падтрыманай сур’ёзнымі аргументамі дыскусіі, калі тыя, хто дзейнічае ў добрай веры, хочуць рабіць гэта таксама ў святле правільнага разумення праблем.

Аўтары артыкулаў застаюцца ананімнымі, таму што артыкулы не з’яўляюцца плёнам працы адной асобы, а таксама таму, што мы хацелі б, каб іх ацэньвалі на падставе зместу, а не аўтарства.

Меркаванні, выкладзеныя ў гэтых артыкулах, Міжнародная федэрацыя “Una Voce” па-корна прадстаўляе на суд Касцёла.

Рэформа Вялікага тыдня ў 1955 годзе. Агульныя каментарыі: кароткі змест

Абрады Вялікага тыдня, якія знаходзяцца ў Рымскім Імшале 1570 года, склаліся ў выніку доўгага і складанага развіцця літургіі, аднак з таго часу і да 1950-х гадоў яны заставаліся пераважна без зменаў. Рэформа 1955 года ўключала ў сябе сістэматычнае скарачэнне абрадаў, аднаўленне некаторых састарэлых цырымоній і ўстаўку некаторых цалкам новых элементаў, а таксама змену гадзінаў цэлебрацыі літургіі. Кожны з гэтых аспектаў рэформы можна крытыкаваць, да таго ж паміж імі існуюць супярэчнасці. Гэтыя складанасці з’яўляюцца адным з аргументаў за выкарыстанне каталікамі, прывязанымі да надзвычайнай формы рымскага абраду, па выбары абрадаў 1570 года. Канкрэтны агляд рэформаў літургіі за літургіяй будзе дадзены ў другой частцы гэтага артыкула.

Каментарыі можна дасылаць на адрас

positio@fiuv.org

ПАЗІЦЫЯ № 14: РЭФОРМА ВЯЛІКАГА ТЫДНЯ. АГУЛЬНЫЯ КАМЕНТАРЫІ

1. У літургічных кнігах 1962 года абрады Вялікага тыдня прадстаўлены ў рэдакцыі 1955 года. Гэтая рэформа аказалася спрэчнай, з-за чаго ўзнікла шырокае жаданне вернікаў, прывязаных да надзвычайнай формы, каб па выбары была дазволена старэйшая форма гэтых цырымоній, якая знаходзіцца ў Рымскім Імшале 1945 года і якая на практыцы адпавядае Трыдэнцкаму Імшалу 1570 года. Мы не жадаем навязваць нікому свае погляды ў гэтай справе; тым больш мы не жадаем дадаткова павялічваць практычныя цяжкасці, якія ўзнікаюць пры цэлебрацыі абрадаў Вялікага тыдня па-за межамі кляштару, семінарыі або забяспечаных парафій, прывязаных да надзвычайнай формы.
2. Гэты артыкул у дзвюх частках мае на мэце паказаць, што аргументы ў падтрымку рэформы 1955 года не з'яўляюцца неабвержнымі: хутчэй існуе дастаткова аргументаў на карысць таго, што менавіта абрады 1570 года з'яўляюцца, па словах Папы Бенедыкта XVI, “багаццямі, якія ўзраслі ў веры і малітве Касцёла” і якім трэба даць належнае месца ў далейшым літургічным жыцці Касцёла¹. У гэтай частцы мы хочам звярнуць увагу на некаторыя агульныя праблематычныя рысы рэформы 1955 года; у другой частцы мы больш падрабязна разгледзім паасобныя абрады.

Матывы рэформы 1955 года

3. Матывам рэформы было характэрнае жаданне Літургічнага руху², каб літургічныя багаці Касцёла сталі даступнымі большай колькасці вернікаў³, акцэнт пабожнасці якіх перанёсся на паралітургічныя набажэнствы (гл. Дадатак).
4. Абмежаваныя музычныя рэсурсы і недахоп духавенства не дазвалялі многім малым і нават сярэднім парафіям праводзіць літургічныя цэлебрацыі з пажаданай веліччу⁴. Аднак было б спрашчэннем казаць, што да 1950-х гг. вернікі цалкам іх ігнаравалі.
5. Па-першае, да 1642 г. каталікі былі абавязаны ўдзельнічаць у галоўных літургічных цэлебрацыях Трыдуума⁵.
6. Па-другое, існуюць сведчанні, што прынамсі некаторыя абрады і літургічныя ідэі былі папулярнымі ў народнай свядомасці. Напрыклад, “працэсія да крыжа”, якую ў XIV ст. з энтузіязмам апісваў англійскі паэт Уільям Лэнгленд⁶, відавочна, цешылася добрай наведвальнасцю ў Францыі ў 1915 г., калі яе пабачыў іншы англійскі паэт Уілфрэд Оўэн⁷.

¹ У дадзеным артыкуле мы хацелі б пакінуць у баку пытанне малітвы за жыдоў у літургіі Вялікай пятніцы, якая не змянялася ў 1955 годзе, але была зменена ў 1962 годзе, а затым у 2007 годзе. Гэта не ўплывае на параўнанне якасцяў абрадаў Вялікага тыдня ўзораў 1570 і 1955 года.

² Гл. Пазіцыя № 2, “Літургічная пабожнасць і ўдзел у літургіі”.

³ Дэкрэт Святой Кангрэгацыі абрадаў *Maxima redemptionis nostrae mysteria* (1955) скардзіўся на тое, што Святы Трыдуум цэлебруецца “адным духавенствам у амаль бязлюдным касцёле”.

⁴ *Memoriale Rituum* Папы Бенедыкта XIII (1725) пералічвае абрады і ўсё неабходнае, каб выконваць іх у малых парафіяльных касцёлах, дзе ёсць толькі адзін святар.

⁵ Змена была зроблена Папам Урбанам VIII ў апостальскай канстытуцыі *Universa per orbem* (1642).

⁶ У Англіі яе скасавалі пасля Рэфармацыі, прычым з вялікімі цяжкасцямі. Дафі цытуе Эдмунда Грындала, другога арцыбіскупа Кентэрберыйскага за часы Лізаветы I, які скардзіўся, што гэтае набажэнства ўсё яшчэ трывае: E. Duffy, “The Stripping of the Altars: Traditional Religion in England c.1400–c.1580”, New Haven: Yale University Press, 1992, с. 29.

⁷ Оўэн піша пра гэта ў сваім вершы “Вялікі чацвер” (назва паказвае ягонае літургічнае невуцтва). Ён апісвае, як крыжу ў парафіі пакланяліся мужчыны, жанчыны і дзеці. Верагодна, ён стаў сведкам гэтага

7. Зноў жа, існаваў шэраг паралітургічных набажэнстваў, якія былі сцісла звязаны з літургіяй Вялікага тыдня, сярод іх Гроб Пана, куды ў сярэднявечнай Англіі⁸, у некаторых частках Еўропы да Другога Ватыканскага сабору і ў Польшчы аж да сённяшняга дня ў Вялікую пятніцу змяшчалі і змяшчаюць Найсвяцейшы Сакрамэнт. Нарэшце, бл. Ільдэфонса Шустэр апісвае народную пабожнасць да часцінак свечак трыкірыя (“triplex candela coniuncta”), які выкарыстоўваўся ў Пасхальную вігілію ў Італіі напачатку XX ст.⁹ (Да паралітургічных набажэнстваў мы вернемся ў Дадатку.)
8. Па-трэцяе, у літургіі Вялікага тыдня цалкам і з вялікай карысцю для сябе ўдзельнічалі не толькі кансэкраваныя асобы, але і ўдзельнікі рэкалекцый у кляштарах¹⁰. Для тых, хто прымаў удзел у гэтых папулярных падзеях, напрыклад для пісьменніка Івліна Во, яны былі глыбокім духоўным досведам, прычым Во піша, што рэформы сапсавалі іх¹¹. Напэўна, гэтыя цырымоніі не былі марнымі, калі яны ўплывалі на духоўнае жыццё і літургічную свядомасць некаторых каталікоў.

Метадалогія рэформы 1955 года

9. Нягледзячы на тое, што ўсяго за некалькі гадоў перад тым Папа Пій XII ў энцыкліцы *Mediator Dei* асудзіў антыкварыянізм¹², і нягледзячы на непазбежную абмежаванасць

набажэнства ў горадзе Мерыньяк каля Бардо, дзе ён спыніўся ў французскай сям’і. Гл. “The Poems of Wilfrid Owen”, рэд. Jon Stallworthy, London: Chatto & Windus, 1990, с. xxiii і 86.

⁸ Duffy, *op. cit.*, с. 31–37.

⁹ “Нават у нашыя дні ў многіх частках Італіі людзі маюць вялікую пабожнасць да часцінак свечак — пасхалаў ужо не, — якія запальваюцца падчас воклічу “Lumen Christi”; іх яны захоўваюць у маленькіх шаўковых торбачках і вешаюць на шыю дзецям” (Bl. Ildefonso Schuster, “The Sacramentary: historical and liturgical notes on the Roman Missal”, англ. выд.: London: Burns Oates, 1925, т. II, с. 286).

¹⁰ У кляштарах, прывязаных да надзвычайнай формы, асабліва ў Францыі, такія рэкалекцыі працягваюцца і цяпер; ёсць яны і ў кляштарах, дзе цэлебраецца літургія ў звычайнай форме.

¹¹ У 1962 г. Івлін Во так пісаў для часопіса “The Spectator”: “На працягу некалькіх апошніх гадоў мы сталі сведкамі трыумфу “літургістаў”, якія ўвялі новы парадак абрадаў на заканчэнне Вялікага тыдня і на Вялікдзень. На працягу стагоддзяў гэтыя дні ўзбагачаліся набажэнствамі, якія былі драгімі для свецкіх вернікаў: заўчаснай цэлебрацыяй ранішняй цёмнай Ютрані, чваннем пры Цямніцы, Імшою раней асвятчаных дароў. Хрысціяне другога стагоддзя не адзначалі гэты перыяд такім жа чынам. Гэта было арганічнае развіццё людскіх патрэбаў. Не ўсе каталікі маглі дазволіць сабе ўдзел у літургіі, але сотні людзей рабілі гэта, жывучы ў манаскіх дамах ці побач з імі і праводзячы штогадовыя рэкалекцыі, якія пачыналіся цёмнай Ютранню пасля поўдня ў сераду і заканчваліся Велікоднай Імшою каля поўдня ў суботу. На працягу гэтых трох дзён час зручна размяркоўваўся паміж абрадамі Касцёла і прамовамі святара, які праводзіў рэкалекцыі, з-за чаго амаль не заставалася магчымасці адцягнуць увагу на іншае. Цяпер жа да вечара чацвярга нічога не адбываецца. Раніца пятніцы цалкам вольная. У другой палове дня ў пятніцу ў касцёле можна правесці гадзіну ці каля таго. Пасхальная Імша спяваецца апоўначы ў прысутнасці змучанага людю, які прымушаюць “аднавіць абяцанні хросту” на народнай мове, пасля чаго людзі сыходзяць адпачываць. Значэнне Вялікадня як свята досвітку цалкам страчана, як страчаны і ўнікальны характар Богага Нараджэння як святой ночы. Я заўважыў, што ад моманту ўвядзення інавацый — альбо, як іх называюць літургісты, рэстаўрацый — у кляштары, які я часта наведваю, скарацілася колькасць удзельнікаў рэкалекцый. Цалкам можа быць, што гэтыя абрады з’яўляюцца больш блізкімі да практыкі першаснага хрысціянства, аднак Касцёл радуецца развіццю догматаў; чаму ж ён не прызнае таксама развіцця літургіі?” Гл. Scott Reid (рэд.), “A Bitter Trial: Evelyn Waugh and John Carmel Cardinal Heenan on the liturgical changes”, London: St Austin Press, 1996, с. 24–25.

¹² Энцыкліка *Mediator Dei* (1947), 61: “Несумненна, літургія старажытных часоў годная ўсялякай пашаны. Але старажытны звычай не павінен лічыцца больш падыходзячым ці адпаведным, ці то сам па сабе, ці то дзеля свайго значэння для пазнейшых часоў і новых сітуацый, па той толькі прычыне, што ён нясе смак і пах старажытнасці. Больш новыя літургічныя абрады таксама заслугоўваюць пашаны. Яны таксама абавязаны сваім натхненнем Святому Духу, Які дапамагае Касцёлу ў кожныя часы аж да сканчэння веку. Гэта таксама крыніцы, якія велічная Невеста Езуса Хрыста выкарыстоўвае для закладання і развіцця святасці чалавека”. (“Haec eadem iudicandi ratio tenenda est, cum de conatibus agitur, quibus nonnulli enituntur quoslibet antiquos ritus ac caerimonias in usum revocare. Utique vetustae aetatis

гістарычных доказаў і навуковых даследаванняў¹³ рэфарматы аддавалі перавагу ранейшым і прасцейшым версіям абрадаў, а не пазнейшым¹⁴. Аднак разам з тым яны дадалі шэраг элементаў, якія не мелі гістарычных прэцэдэнтаў і павінны былі прамовіць да людзей або падкрэсліць нейкую тэалагічную ідэю. Сюды адносяцца аднаўленне абяцанняў хросту ў Пасхальную вігілію і нясенне Пасхала ў працэсіі. Першая з гэтых рэчаў была асуджана літургічным навукоўцам кс. Бернарам Капэлем нягледзячы на яго сувязь з рэфарматарскім рухам¹⁵. Аб'ектыўная традыцыя, перададзеная нам літургія, складаная і, на першы погляд, нелагічная, як і любы вялікі твор мастацтва, можа быць пашкоджана як археалагічнымі, так і інавацыйнымі тэндэнцыямі.

10. Рэформа імкнулася зменшыць працягласць абрадаў, што праявілася перадусім у скарачэнні колькасці чытанняў у Пасхальную вігілію¹⁶. Таксама праводзіліся спрашчэнні, такія як скасаванне складзеных арнатаў — старажытнай рысы рымскай літургіі ў пакаяння перыяды. Аднак дадаваліся і новыя рэчы, якія нібыта мелі пастырскае значэнне, такія як прыняцце Камуніі ў Вялікую пятніцу; рабіліся таксама спробы падкрэсліць любімыя рэчы, такія як працэсія ў Пальмавую нядзелю¹⁷.
11. Гэта стварае агульную праблему: пасля скарачэння і спрашчэння літургіі з мэтай таго, каб людзі маглі глыбей яе ацаніць, у ёй застаецца менш чаго цаніць. Тое ж можна сказаць і пра замену старажытных і, магчыма, таямнічых цырымоній новымі і зразумелымі, з-за чаго людзі (таксама і літургічныя навукоўцы) назаўсёды трацяць магчымасць узрастаць у разуменні. Таксама ў рэформе праявілася памылковае меркаванне,

---

Liturgia veneratione procul dubio digna est; verumtamen vetus usus, non idcirco dumtaxat quod antiquitatem sapit ac redolet, aptior ac melior existimandus est vel in semet ipso, vel ad consequentia tempora novasque rerum condiciones quod attinet. Recentiores etiam liturgici ritus reverentia observantiaque digni sunt, quoniam Spiritus Sancti afflatu, qui quovis tempore Ecclesiae adest ad consummationem usque saeculorum, orti sunt; suntque iidem pariter opes, quibus inclita Iesu Christi; Sponsa utitur ad hominum sanctitatem excitandam procurandamque".)

¹³ Напрыклад, у межах рэформы 1955 года колер убрання падчас благаслаўлення пальмаў быў зменены з фіялетавага на чырвоны, таму што лічылася, што гэта быў аўтэнтычны, старажытны колер. Насамрэч, фіялетавае колер выкарыстоўваўся ў рымскім абрадзе ад старажытнасці, таму гэтая змена была неапраўданай. Гл. Philip Goddard, "Festa Paschalia: A history of the Holy Week liturgy in the Roman Rite", Leominster: Gracewing, 2011, с. 285, зноска 9.

¹⁴ Як і ў выпадку некаторых прыкладаў, згаданых ніжэй, заключнае "Miserere" ў цёмнай Ютрані, якое няспынна выкарыстоўвалася з XII ст., у межах рэформы было выкрэслена, таму што было "познім" і дублявала ранейшую рэцытацыю. Гэтае "Miserere" натхніла адзін з найбольш вядомых твораў заходняй сакральнай музыкі — "Miserere" Грыгорыя Алегры, укладзенае ў 1630-я гады.

¹⁵ Ён пісаў: "Для ўвядзення гэтай інавацыі не існуе неабходнасці... Каб рэформа літургіі дасягнула сваёй задуманай мэты, неабходна, каб яна праводзілася з жаданнем разумна і асцярожна вярнуцца да яе чысцейшых крыніцаў. Таму ўводзіць абрады, якія не толькі не былі зацверджаны доўгай традыцыяй, але і з'яўляюцца цалкам новымі, было б вельмі неабачліва. Гэта асабліва непрымальна ў тым выпадку, калі літургіі, у якія яны ўводзяцца, вельмі старажытныя і сакральныя". Цытата ў англ. перакладзе: Goddard, *op. cit.*, с. 284. Цытата на арыгінальнай лацінскай мове: Alcuin Reid, "The Organic Development of the Liturgy", 2-е выд.: San Francisco: Ignatius Press, 2005, с. 176, зноска 103.

¹⁶ Сярод іншых прыкладаў можна назваць скасаванне "Asperges", падрыхтоўчых малітваў, Апошняга Евангелля, а таксама *Missa sicca* пры благаслаўленні пальмаў у Пальмавую нядзелю. Імша раней асвятчаных дароў у Вялікую пятніцу таксама была моцна скарачана. На час тыдня Мукі Пана і Вялікага тыдня з падрыхтоўчых малітваў прыбіраўся псалём "Iudica" (Пс 42). Кардынал Антанэлі, які кіраваў рэформай, тлумачыў, што адной з мэтаў было "скарачаць". Гл. Reid, "Organic Development", с. 173 і зноска 87; цытата з Giampietro, "Cardinal Ferdinando Antonelli", с. 24–26.

¹⁷ "Вялікія змены былі зроблены ў абрадзе благаслаўлення пальмаў і далейшай працэсіі. Гэтыя змены кіраваліся жаданнем перанесці акцэнт з першага на апошняю" (Goddard, *op. cit.*, с. 266).

што часткова незразумелая сімволіка аказвае меншы ўплыў на вернікаў¹⁸. Як сцвярджалі многія члены Літургічнага руху, лепш выхоўваць вернікаў у разуменні багаццяў літургіі ў іх цэласнасці¹⁹. Можна таксама дадаць, што не варта чакаць, што вернікі будуць кожны год удзельнічаць у кожнай літургіі.

Гадзіны цэлебрацыі абрадаў

12. Адна з найбольш рэзкіх зменаў, зробленых у межах гэтай рэформы, датычылася гадзінаў цэлебрацыі абрадаў Вялікага тыдня. Згодна з Імшалам 1570 года, іх трэба было цэлебраваць у стандартны для вялікапосных Імшаў час — пасля Ноны (у 9:00). Першапачаткова Пасхальную вігілію цэлебравалі ўначы²⁰, Імшу Вячэры Пана ў Вялікі чацвер — увечары (на ўспамін пра Апошнюю вячэру)²¹, а Імшу раней асвятчаных дароў у Вялікую пятніцу — у гадзіну ўкрыжавання, апоўдні²². У той жа час цёмныя Ютрані (*matutinum i laudes*), якія спачатку цэлебравалі ўначы (пачынаючы ад поўначы), пачалі цэлебраваць вечарам папярэдняга дня. Працэс пераносу цэлебрацыі на ранейшы час, скончаны ў 1570 годзе, пачаўся ў X ст. Тэндэнцыю цэлебраваць абрады Вялікага тыдня ў ранейшыя гадзіны дня можна назіраць таксама ва Усходніх Касцёлах.
13. Ацэньваючы гэтую з’яву, трэба перш за ўсё адзначыць, што па-за ідэальнымі ўмовамі кляштараў, семінарыі ці парафій, прывязаных да надзвычайнай формы, абрады мусяць цэлебравацца ў тыя гадзіны, калі даступны касцёлы і святары. Празмерна трымацца нормы ў цяперашніх умовах было б пастырскай памылкай.
14. Па-другое, трэба заўважыць, што з 1970 года моцна заявіла пра сябе тэндэнцыя адкладаць на Пасхальную вігілію на позні час. Аднак рэальнасць заключаецца ў тым, што для многіх каталікоў, асабліва тых, хто мае малых дзяцей або мусяць пераадолеваць вялікую адлегласць, каб паўдзельнічаць у набажэнстве (як гэта часта бывае з тымі, хто прывязаны да надзвычайнай формы), літургія, якая пачынаецца апоўначы і заканчваецца а другой гадзіне ўначы, не з’яўляецца ні прывабнай, ні практычнай. Часта Пасхальную вігілію таксама разглядаюць як літургію, несумяшчальную з удзелам

---

¹⁸ “Заўвага пра тое, што чым больш знак спасцігальны розумам, тым больш эфектыўна ён уваходзіць у жыццё верніка, гучыць для ўспрымання сацыялага малаверагодна. (...) Па меркаванні сацыялагаў, пэўная незразумеласць для сімвалічнага дзеяння з’яўляецца неабходнай.” (Aidan Nichols, “Looking at the Liturgy: a critical view of its contemporary form”, San Francisco: Ignatius Press, 1996, с. 61).

¹⁹ Прадстаўніком такога погляду быў кс. Ханс Рэйнгольд, які ў 1947 г. пісаў: “Сучасны Літургічны рух з’яўляецца паслухмяным, артадаксальным, сціплым. Першая рэч, якой ён патрабуе, гэта каб кожны з нас, мы самі, здзяйснялі літургію так, як яна пададзена ў кнігах, і падпарадкоўваліся ёй. Самавыпраўленне і ўдасканалванне. У другую чаргу мы чакаем, што яна адкрые нам вочы на дробязі і адкрыцці, якія змяняць нашае мысленне і нададуць яму большую дагматычную карэктнасць, прапарцыянальнасць і радасць. Трэцяя справа — гэта ўбачыць літургію, вернутую да сваёй прастаты і да сваіх крыніцаў. І толькі ў чацвёртую чаргу мы ўпадзем да ног Святога Айца і папросім аб рэформах” (цыт. па Reid, “Organic Development”, с. 141–142).

²⁰ Альбо, як гэта часам апісваюць, “раніцай”, г. зн. рана перад світаннем.

²¹ У Рыме Папа цэлебраваў адзіную Імшу апоўдні, падчас якой ён благаслаўляў алеі, тады як ва ўсім горадзе (літургія якога захавалася ў старым сакрамэнтарыі Гелазія), служылі тры Імшы: ранішнюю Імшу з паяднаннем пенітэнтаў, Імшу Хрызма апоўдні і вечаровую *Missa in Coena Domini ad sero*. Аднак менавіта папскія (“грыгарыянскія”) кнігі былі прыняты з дадаткамі падчас рэформы франкскай літургіі, якую праводзіў Алкуін пры Карле Вялікім. І менавіта гэтая рэформа была ўведзена ў Рыме ў пазнейшых стагоддзях. Таму Імша Вялікага чацвярга ў Імшале 1570 года паходзіць ад папскай Імшы апоўдні, а не ад старажытнай вечаровай Імшы гэтага дня. Гл. Goddard, *op. cit.*, с. 134.

²² У старой гелазіянскай традыцыі, у VIII ст., яе цэлебравалі ў 15:00; паводле пантыфікала XII ст., яна цэлебруецца апоўдні, што і прадпісана Імшалам 1474 года. Ранішняя цэлебрацыя развілася пазней. Гл. Goddard, *op. cit.*, с. 173.

у Імшы ў сам святочны дзень. Позняя вігілія яўна не з'яўляецца ідэалам з пункту гледжання стымулявання ўдзелу ў якасці большай колькасці гэтых важных абрадаў.

15. Па-трэцяе, цёмныя Ютрані — гэта вельмі кранальныя літургіі ночы і вечара, у якіх эфектна выкарыстоўваецца сімволіка святла і цемры. Пасля рэформы іх прыходзіцца цэлебраваць раніцай, каб даць месца галоўным абрадам²³. Гэта сітуацыя, блізкая да катастрофы.
16. Нарэшце, як і ў выпадку многіх іншых рэчаў на працягу гісторыі літургіі, да гадзінаў цэлебрацыі літургіі далучылася сімвалічнае значэнне, прычым гэтае значэнне ўсё яшчэ можа прамовіць да нас сёння. Папа Бенедыкт XVI пісаў:

Як я казаў, днём, у які мяне ахрысцілі, была Вялікая субота. У той час [1927] практыка была ўсё яшчэ такой, што Пасхальная вігілія датэрмінова цэлебралася раніцай, пасля чаго працягвалася цемра Вялікай суботы без “Аллелюя”. Мне здаецца, што гэты асаблівы парадокс, гэтае асаблівае прадчуванне святла ў цёмны дзень можа быць амаль што вобразам гісторыі нашага часу. З аднаго боку, усё яшчэ трывае маўчанне Бога і цішыня Яго адсутнасці, але ва Уваскрасенні Хрыста ўжо ёсць прадчуванне Бога “так”, і, абапіраючыся на гэтае прадчуванне, мы жывём, праз цішыню Бога мы чуем Яго словы, праз цемру Яго адсутнасці мы прадбачым гэтае святло. Прадчуванне Уваскрасення пасярод бегу гісторыі — гэта і ёсць сіла, якая паказвае нам шлях і дапамагае рухацца наперад²⁴.

Заклучэнне

17. Рэформа, якая распачалася як эксперымент у 1951 г.²⁵ і завяршылася ў 1955 г.²⁶, прывяла да павышэння зацікаўленасці літургіяй і да большага ўдзелу. Цяжка сказаць, у якой ступені на гэта паўплывала навізна рэфармаваных абрадаў, іх стараннае працоўванне абаронцамі рэформы, а таксама біскупамі і святарамі, якіх схілялі да іх папулярызавання, а ў якой — змены ў гадзінах цэлебрацыі. Доўгатэрміновыя эфекты не ўдалося пабачыць, бо ў 1964 г. пачалася новая хваля літургічных зменаў. Яшчэ ў 1955 г. адзначаўся спад прысутнасці на Пасхальнай вігіліі²⁷, а некаторыя біскупы скардзіліся

---

²³ Гадзіна *matutinum*, якая цэлебралася ў Вялікую суботу ўвечары як першая частка Афіцыя Вялікад-ня, была скасавана ўвогуле: гл. Пазіцыя № 14, частка 2, § 12.

²⁴ Папа Бенедыкт XVI, гамілія на Імшы падзякі з нагоды дня народзінаў, 16 красавіка 2012 года.

²⁵ Эксперыментальная Пасхальная вігілія, якая пераважна адпавядала форме, зацверджанай у 1955 г., была дазволена ў новыя, начныя гадзіны дэкрэтам *Dominicae Resurrectionis vigiliam*, выдадзеным незадоўга да самой Пасхі, 9 лютага 1951 года. Рэйд адзначае, што парадак рэфармаванай літургіі быў апублікаваны менш чым за месяц перад Вялікаднем, які ў тым годзе прыпадаў на 25 сакавіка (Reid, “Organic Development”, с. 172, зноска 80).

²⁶ Дакумент *Ordo hebdomadae sanctae instauratus*, у якім афіцыйна каментаваліся змены, быў апублікаваны ў 1956 г., хоць тэксты былі даступныя і раней. Канчатковая версія рэфармаванага Вялікага тыдня ўтрымлівала пэўныя рэвізіі для эксперыментальнай Пасхальнай вігіліі і рэфармавання версіі іншых літургіяў Вялікага тыдня і зацвярджала іх у якасці абавязковых.

²⁷ Кс. Джон Койн, рэктар семінары ў Оскаце (Англія) у 1955 г. казаў: “Цяпер, калі навізна пазношвалася, многія парафіі паведамляюць пра змяншэнне наведвальнасці. Таксама ў многіх месцах колькасць прысутных на Пасхальнай вігіліі так і не дасягнула лічбаў начной Імшы Богага Нараджэння. Таксама гэтая новая літургія не заўсёды аказвалася прынятай там, дзе мы на гэта спадзяваліся. У Вэстмінстэрскай катэдры, напрыклад, яе не выкарыстоўвалі да 1955 года. У базіліцы святога Пятра ў Рыме таксама яшчэ не скасавалі ранішнюю літургію”. Цыт па Reid, “Organic Development”, с. 222. Гл. таксама ў зноскы 11 справаздачу Івліна Во пра скарачэнне наведвальнасці велікодных рэкалекцый у абацтве Даўнсайд, якую ён напісаў у 1962 г.

на практычныя цяжасці з вігіліяй²⁸: пераважна на стомленасць святароў, якія мусілі слухаць споведзі на працягу ўсяго дня, а затым позна ўначы пачыналі доўгае і складанае набажэнства²⁹. Канчатковай і абавязковай рэформе актыўна супраціўляліся некаторыя біскупы, перадусім арцыбіскуп Дубліна Джон Макквэйд і арцыбіскуп Нью-Ёрка кардынал Фрэнсіс Спэлман³⁰.

18. Дыскусіі, якія выклікала рэформа ў той час, яшчэ не скончыліся. Уплыў, які аказала рэформа на паасобныя абрады, будзе разгледжаны ў другой частцы артыкула.

---

²⁸ Сярод біскупаў, якія дасылалі негатыўныя справаздачи пра эксперыментальнае выкарыстанне рэфармаваных літургій Вялікага тыдня, былі біскуп Кома Фэлчэ Банаміні, арцыбіскуп Генуі кардынал Сіры і арцыбіскуп Отранта Карнэліа Кукарола. Гл. Reid, *ibid.*, с. 222, зноска 270.

²⁹ Гэтая праблема была адзначана ў афіцыйнай справаздачи наконт эксперыменту — меркаванні кардынала Антанэлі, якое ў 1955 г. апублікавала Святая Кангрэгацыя абрадаў. Гл. Reid, *ibid.*, с. 221–222 і зноска 269.

³⁰ Гл. Reid, *ibid.*, с. 231.

Дадатак: Трыдуум і паралітургічныя набажэнствы

Актывісты Літургічнага руху любілі падкрэсліваць першынство літургіі — публічнай малітвы Касцёла — над паралітургічнымі (“народнымі”) набажэнствамі. Гэта адлюстравана ў словах канстытуцыі пра літургію Другога Ватыканскага сабору *Sacrosanctum concilium*, 13:

Вельмі рэкамендуюцца набажэнствы хрысціянскага народу, што адпавядаюць законам і нормам Касцёла. У першую чаргу тыя, якія адбываюцца з дазволу Апостальскай Сталіцы.

Асаблівую вартасць маюць тыя набажэнствы мясцовых Касцёлаў, якія цэлебуюцца з даручэння біскупаў паводле звычаяў і законна зацверджаных кніг.

Прымаючы пад увагу літургічныя перыяды, гэтыя набажэнствы трэба так уладкаваць, каб яны адпавядалі Літургіі, як бы вынікалі з яе і скіроўвалі да яе народ, бо Літургія па сваёй сутнасці значна пераўзыходзіць іх³¹.

Да рэформы 1955 года існаваў шэраг паралітургічных набажэнстваў, якія, хоць і змяняліся ў залежнасці ад месца, часта мелі вельмі добрую наведвальнасць і зазвычай займалі час, які заставаўся паміж літургічнымі набажэнствамі. Такім чынам, у Вялікі чацвер час паміж ранішняй Імшою і цёмнай Ютранню ўвечары выкарыстоўваўся для чування пры Цямніцы. З гэтага вырасла практыка — асабліва ў гарадах — наведваць сем Цямніц і маліцца перад кожнай з іх. У Вялікую пятніцу, зноў жа, час паміж ранішняй Імшою раней асвячаных дароў і цёмнай Ютранню ўвечары выкарыстоўваўся для вельмі папулярнага набажэнства Крыжовага шляху. Яго праводзілі публічна і даволі ўрачыста (яго ўзначальваў святар, убраны ў комжу і часам капу; таксама яго маглі суправаджаць акаліты з працэсійным крыжам і ліхтарамі). Акрамя таго, у некаторых месцах гучалі казанні на тэму Сямі апошніх словаў. Літургію Вялікай пятніцы з Пасхальнай вігіліяй злучала чуванне пры Гробе Пана, папулярнае ў Сярэднявеччы, а ў некаторых краінах — і да сённяшняга дня.

Гэтыя формы пабожнасці вынікаюць з характару літургічнага перыяду і адпавядаюць яму. Таму іх варта заахвочваць, а высокая папулярнасць сведчыць пра іх вялікую ролю ў духоўным жыцці вернікаў. Можна было б шкадаваць, што да 1955 г. адносна мала людзей удзельнічала ў Імшы раней асвячаных дароў, аднак няма чаго шкадаваць, што настолькі многія ўдзельнічалі ў набажэнстве Крыжовага шляху ў Вялікую пятніцу. Гэтыя дзве рэчы не з’яўляецца ўзаемавыключальнымі.

З-за змены гадзінаў цэлебрацыі літургіі Трыдуума той час, які зазвычай аддаваўся на набажэнствы на працягу Вялікага чацвярга, Вялікай пятніцы і Вялікай суботы, альбо стаў недаступны, альбо перастаў быць адпаведным для гэтых набажэнстваў. Праб-

---

³¹ Другі Ватыканскі сабор, канстытуцыя *Sacrosanctum concilium*, 13:

“Pia populi christiani exercitia, dummodo legibus et normis Ecclesiae conformia sint, valde commendantur, praesertim cum de mandato Apostolicae Sedis fiunt.

Speciali quoque dignitate gaudent sacra Ecclesiarum particularium exercitia, quae de mandato Episcoporum celebrantur, secundum consuetudines aut libros legitime approbatos.

Ita vero, ratione habita temporum liturgicorum, eadem exercitia ordinentur oportet, ut sacrae Liturgiae congruant, ab ea quodammodo deriventur, ad eam populum manuducant, utpote quae natura sua iisdem longe antecellat”.

лему можна праілюстраваць польскім звычайем благаслаўлення яек: да 1955 г. ён адбываўся ў Вялікую суботу пасля Пасхальнай вігіліі (удзень). Гэты звычай і цяпер захоўваецца ў тую ж пару дня, хоць цяпер ён мае месца ўжо *перад* літургічнай цэлебрацыяй Уваскрасення, з якою звязаны сімвал новага жыцця, прадстаўлены яйкам. У многіх іншых выпадках страта традыцыйных і адпаведных гадзінаў прывяла да поўнага знікнення набажэнстваў з жыцця каталікоў і да моцнага збяднення каталіцкай духоўнасці.